ДЕПАРТАМЕНТ „РОМАНИСТИКА И ГЕРМАНИСТИКА“

Г О Д И Ш Н И К

Том 1

Г О Д И Ш Н И К

НА ДЕПАРТАМЕНТ „РОМАНИСТИКА И ГЕРМАНИСТИКА“

ТОМ 1

ЮБИЛЕЙНО ИЗДАНИЕ В ЧЕСТ
НА 70-АТА ГОДИШНИНА НА
ДОЦ. Д-Р АНУШКА ЛЕВИ

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ГОДИШНИК ТОМ 1
ЮБИЛЕЙНО ИЗДАНИЕ В ЧЕСТ НА 70-АТА ГОДИШНИНА НА ДОЦ. Д-Р АНУШКА ЛЕВИ
Съставител: гл. ас. д-р Мария Спасова
Рецензенти: проф. дфн Мария Грозева, гл. ас. д-р Елена Славова
Редакционна колегия: проф. дфн Павлина Стефанова, проф. дфн Мария Грозева, гл. ас. д-р Елена Савова, гл. ас. д-р Мария Спасова
© Издателство на Нов български университет, 2015 г.
ул. „Монтевидео“ № 21, 1618 София
www.nbu.bg

Всички права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата
под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна, презапис
или по друг начин – без писменото разрешение на носителя на авторските права.

ПЛАНЕТА3, предпечатна подготовка, 2015 г.
Графичен дизайн Кремена Филчева

ISBN: 978-954-535-758-892-0

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Павлина Стефанова
ПРЕДГОВОР..... *11*

ДЯЛ ПЪРВИ
Е З И К О З Н А Н И Е *17*

Галина Куртева
КАТЕГОРИЯТА РОД НА ПРИЛАГАТЕЛНИТЕ ИМЕНА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК КАТО ЧУЖД – ХАРАКТЕРИСТИКА И АНАЛИЗ НА ГРЕШКИ *19*

Никола Кръстев
КАТЕГОРИЯТА „КЛАС/РОД“ И ЕЗИКОВИЯТ ТИП *32*

Иван Кънчев
ТЕЗИСИ ЗА ТИПОЛОГИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА СЪВРЕМЕННИЯ ИСПАНСКИ ЕЗИК..... *43*

Весела Чергова
АНАЛИТИЧНИ ИЗРАЗНИ СРЕДСТВА НА МОДАЛНОСТТА В СЪВРЕМЕННИЯ ПОРТУГАЛСКИ ЕЗИК *49*

Мария Китова-Василева
EL SISTEMA MODO-TEMPORAL DEL CASTELLANO MEDIEVAL Y PRERRENACENTISTA *63*

Рая Райчева
ALGUNOS ASPECTOS DE LA CAUSATIVIDAD..... *94*

Мария Ладовинска
I CASI 'VERBO REGGENTE PERSONALE + INFINITO CON SOGGETTI DIVERSI' IN ITALIANO MODERNO E LE LORO INTERPRETAZIONI *104*

Анелия Бръмбарова
ETUDE GRAMMATICALE DES UNITES SUPRAPHRASTIQUES *117*

Веска Кирилова
ПРОЯВА НА НЕНОРМАТИВНА ЕПЕНТЕЗА НА ПРЕГРАДНИТЕ СЪГЛАСНИ [T],[D] И [T],[Д] В УСТНАТА ПРАКТИКА НА ФРЕНСКИ И БЪЛГАРСКИ ЕЗИК *136*

Бойка Недева
НЕОЛОГИЗАЦИЯ И ЗАЕМАНЕ НА ЛЕКСИКАЛНИ ЕДИНИЦИ В ПОРТУГАЛСКИЯ И В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ И ТЯХНОТО ДЕФИНИРАНЕ..... *148*

Стефана Димитрова
РУССКОЕ СЛОВО НА БАЛКАНАХ..... *171*

Петър Голийски
АБХАЗО-БЪЛГАРСКИ СРЕДНОВЕКОВНИ АНТРОПОНИМИЧНИ ПАРАЛЕЛИ *179*

Мария Георгиева
LA VOZ DEL AUTOR EN LA LINGÜÍSTICA HISPANA ACTUAL: ACERCAMIENTO EXPLORATORIO A LA REPRESENTACIÓN DE LA SUBJETIVIDAD EN LAS INTRODUCCIONES DE ARTÍCULOS CIENTÍFICOS..... *191*

Цаня Петкова
КЪМ ВЪПРОСА ЗА ЕЗИКОВАТА ЕМПАТИЯ В ПОЛИТИЧЕСКИЯ ДИСКУРС *204*

Даниела Меса
LA CREACIÓN DISCURSIVA DE LAS NOCIONES DE „UNIDAD“, „CONSENSO“, „DIVERSIDAD“, „TRADICIÓN“, „PRESTIGIO“: A PROPÓSITO DE LA PUBLICACIÓN DE LA ORTOGRAFÍA DE LA LENGUA ESPAÑOLA DEL 2010.....216

Гергана Кушева
МАНИПУЛАТИВНА УПОТРЕБА НА СОБСТВЕНИ ИМЕНА НА ИЗВЕСТНИ ЛИЧНОСТИ В ЗАГЛАВНИТЕ КОМПЛЕКСИ НА ТАБЛОИДИТЕ БЪЛГАРИЯ ДНЕС И ВСЕКИ ДЕН.....234

ДЯЛ ВТОРИ
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА ПРЕВОДА.....243

Станимир Мичев
ЗА НЯКОИ МОДЕЛИ НА ПРЕВОД ПРИ ФИЛМОВ ИЗХОДЕН ТЕКСТ.....245

Милен Шипчанов
СТРАТЕГИИ В ПРЕВОДА НА НЯКОИ НЕОЛОГИЗМИ В СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ТЕКСТОВЕ (ИКОНОМИКА И ФИЛОСОФИЯ).....257

Евгения Вучева
LA TRADUCCIÓN DESDE LA ÓPTICA DE LA LINGÜÍSTICA.....266

Венета Сиракова
ИНТЕРПРЕТАЦИЯ И ПРЕВОД: „ЛЕБЕДЪТ“ НА ДЕЛМИРА АГУСТИНИ..276

Яна Ванкова
ONCE UPON A TIME…… TRANSLATORS OF CHILDREN`S LITERATURE...284

ДЯЛ ТРЕТИ
МЕТОДИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО СЪВРЕМЕННИ ЕЗИЦИ *289*

Павлина Стефанова
ЕЗИКОВИТЕ ЗНАНИЯ В ОБУЧЕНИЕТО ПО СЪВРЕМЕННИ ЕЗИЦИ *291*

Магдалена Караджункова
EL APRENDIZAJE DEL LÉXICO: ESTRATEGIAS, TÉCNICAS Y PROCEDIMIENTOS *306*

Цветелина Господинова
ИНТЕРАКТИВНИ МЕТОДИ В ОБУЧЕНИЕТО *323*

Милка Хаджикотева
РАЗВИВАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННА КОМПЕТЕНТНОСТ В УНИВЕРСИТЕТСКА СРЕДА *338*

Янка Коева
НЕВРОДИДАКТИКА И ТИПОВЕ УЧЕЩИ *345*

ДЯЛ ЧЕТВЪРТИ
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА *357*

Петя Петкова-Сталева
КРАЙ ИЗВОРА НА „ПОРЕТАНСКИТЕ НОВЕЛИ“ НА ДЖОВАНИ САБАДИНО ДЕЛИ АРИЕНТИ *359*

Ярмила Даскалова
HAUNTING ROMANITICISMS: THE LOVE POETRY OF EDGAR POE AND PEYO YAVOROV *373*

Антоанета Ангелова
АРМЕНСКИ СРЕДНОВЕКОВЕН ЕПОС ЗА ДАВИТ ОТ САСУН (САСУНЦИ ДАВИТ).....387

Любка Славова
КОЙ СЕ СТРАХУВА ОТ КОТАРАКА? 399

Донка Мангачева
ХУМОРЪТ НАСЕРИОЗНО 408

Рафаел Алварадо
LA CLASE POLÍTICA: OFENSAS, MALSONANCIAS E INSULTOS.....421

Боряна Кючукова-Петринска
LA MENTIRA EN EL REFRANERO ESPAÑOL 436

Таня Топалова
ИСТОРИЧЕСКИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА НАВЛИЗАНЕ НА ИТАЛИАНСКИ ЗАЕМКИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК.....443

Мони Алмалех
ЦВЕТОВИТЕ КОДОВЕ В СВЕТАЯ СВЕТИХ НА ПОХОДНИЯ ХРАМ.....449

Даниела Кох-Кожухарова
ESCISIÓN EN EL TRÓPICO (EL CASO DE VENEZUELA).....475

Нели Пейчева
DIE DEUTSCHE GEO-REISECOMMUNITY: BULGARIEN IM VISIER.....491

СПРАВКА ЗА АВТОРИТЕ 503

АБХАЗО-БЪЛГАРСКИ СРЕДНОВЕКОВНИ АНТРОПОНИМИЧНИ ПАРАЛЕЛИ

Петър Голийски
(Софийски университет „Св. Климент Охридски)

Ottoman tax registers of 15-17th century are important and a key source of late medieval Bulgarian anthroponymy. They outline a name system, quite different from the modern. In 15-17th century, and certainly in previous centuries, Bulgarians had not only adapted Greek names and names based on Slavic language but also unwonted for modern hearing names of Turkic and Iranian origin. Among them, however, there were those which cannot be explained through the Iranian, Turkic and Slavic analogies but have exact parallels on the east coast of the Black Sea in Abkhazia. Such as Bad, Badzhura, Basale, Besar, Gago, Ishkor, Kasura, Mito, Pacho, Rapsik, Tsan, Tsok, Sheshtar etc. The existence of such „strange" names among the late medieval Bulgarians can be explained by linguistic and onomastic heritage of the ancient Bulgarians when they lived at the slopes of the Western Caucasus before the establishment of their state south of the Danube in the 7th century. In his old homeland for 6 centuries Bulgarians had close relationships with the population of the south slopes of Western Caucasus and this undoubtedly has left traces on the language, anthroponymy and the mode of life of both sides.

Абхазия е малка страна на отсрещния бряг на Черно море и ако някой у нас, на отсамния бряг на същото море, се сети за нея, то обикновено е във връзка с военния конфликт от 1992–1993 г. между Тбилиси и Сухуми и опита на Абхазия да се отдели от Грузия. Но тези събития освен, естествено, абхазите и грузинците, засягат предимно дипломатите и историците и нямат връзка с настоящия текст освен като уводни думи.

Онова, което обаче свързва българи и абхази, и то не днес, а през Средновековието, че и още по-рано, е поредицата от интересни и най-вече неочаквани паралели в антропонимията. Личните имена като лингвистичен факт имат няколко характерни свойства – от една страна, те са първата жертва на модните тенденции, наложили се чрез културния обмен или чрез политическите реалности (или чрез двете), което ги превръща в променлива величина. От друга обаче, антропонимията проявява и учудващата жилавост на препредаването през вековете на лични

имена, като по този начин тя служи и като маркер за стари контакти и стари местообиталища.

Личните имена (мъжките, защото до модерната епоха жените не влизат в калкулациите на доминирания от силния пол свят) на българите отпреди 500 – 700 години, такива, каквито са съхранени в османо-турските данъчни регистри, въвеждат изследователя в един свят, твърде различен от днешния. Голяма част от антропонимите, които днес смятаме не само за присъщи, но и като че ли извечни за българския народ, не са съществували преди столетия, а вместо тях сред нашите предци се срещат многобройни имена, причудливи и неразбираеми за навикналия на славянската антропонимична мелодика съвременен слух. Вярно, и през XIV–XVII век по българските села масово се срещат имена, базирани на славянския език или заети от гърците, като Стоян, Стойо, Петко, Велчо, Велко, Димитри, Димто, Богдан, Никола, Тодор, Гюро, Гюрко (от Георги), Пейо, Войо, Бойо, Бошко, Рад, Раде, Радул, Йован, Йове, Яно и др., но редом с тях от османските документи надничат и имена от тюркски, ирански, древнобългарски (прабългарски) произход, носени столетия от българите и от потомците на заселилите се и заселени по нашите земи кумани и печенеги. Сред тази пъстра палитра от неславянски антропоними обаче се срещат и още по-особени, които имат паралели на отвъдния бряг на Черно море, сред абхазите.

1. БАД (*Велко Бад*, село Арнауд-и Девне, днес Девня, 1691 г.)[1] и БАДОКО (*Доброй, син на Бадоко*, село Полско Кочово, Русенско, 1542 г.)[2]. В използваните материали двете имена са единични и с неясна етимология. Те имат обаче точен паралел сред абхазите – *Бад*, *Бада*, *Бади*, *Бадат*, *Бадид* (Инал-Шипа, 2002: 84, 94).

2. БАДЖУРА (*Герге, син на Баджура*, село Сушица, Русенско, 1542 г.).[3] Името е единично засвидетелствано. Валери Стоянов, който е пър-

---

[1] Поименен списък на имената на данъкоплатците на данъка джизие, съставен за финансовата 1691 година. – Ангелов, Атанас; Драгиев, Драгия. Девня (Арнауд-и Девне) в регистър от джизие от 1691 година, с. 14.

[2] Откъс от регистър на войнуци от Ямболско, Бургаско, Айтоско, Сливенско, Котленско, Шуменско, Провадийско, Силистренско, Русенско, Свищовско, Никополско, Търновско, Плевенско, Ловешко, Врачанско и Оряховско. В: ТИБИ 5. С., 1974, с. 119.

[3] Откъс от регистър на войнуци от Ямболско, Бургаско, Айтоско, Сливенско, Котленско, Шуменско, Провадийско, Силистренско, Русенско, Свищовско, Никополско, Търновско, Плевенско, Ловешко, Врачанско и Оряховско. В: ТИБИ 5. С., 1974, с. 119.

вият наш учен, работил с османските регистри през призмата на ономастиката, съпоставя *Баджура* с афганския топоним *Баджаур* и евентуално с персийското или арабското *baǧor'gät* „смел, храбър, решителен“ (Стоянов, 2000: 221). Наред с това обаче е възможно Баджура да е име, съставено от основата *Баджо* + суфикса *-ура*. Много по-точен антропонимичен паралел обаче съществува при абхазите, където се срещат имената *Баджгур* и *Баджг* (Цулая, 1971: 70).

3. БАЗАЛЕ (*Стойко Базале*, село Яворница, Софийска област, 1664–1665 г.).[4] Името е единично засвидетелствано и има точен паралел от другата страна на Черно море, в Абхазия – *Базала* при гумците, *Базала*, *Безал* и *Бажала* при цебелдинците, *Базала* при абхазите (Инал-Шипа, 2002: 81, 84, 85, 94, 22-23, 94).

4. БЕСАР (XIII или XIV век)[5], ВАСАР (*Стою Васар*, село Малощица, днес Малошийца, Гоцеделчевско, 1494–1503 г.)(Цветкова, 1965: 311), БАСАРИНА (*вдовица Басарина*, Солун, началото на XVI век). Валери Стоянов спира вниманието си на антропонима *Баско* (*Баско, син на Башко*) и го свързва с тюркския глагол *bas-* „стъпвам, тъпча, натискам, притискам; владея, надвивам, побеждавам; връхлитам, нападам внезапно“. Според Стоянов той може да е залегнал в основата и на името *Басун* (средата на XV век). Женското име *Басарина* той извежда от причастната форма на глагола *bas-*: *bas-ar*, с евентуално значение „победител, господар“, с която авторът свързва и познатото сред Джучиевата династия и във Влашко название *Басараба* (Стоянов, 2000: 227).

Подобни имена обаче са се срещали и сред руското население преди няколко века. През 1624 г. в Нижний Новгород е записан някой си *Баско*, а пак в същия град в 1608 г. е регистриран човек на име *Иван Басков* (Веселовский, 1974: 27). Това обаче не означава, че тези имена имат славянски произход.

Ако нашите (а и руските) имена *Басун*, *Баско* и *Басин* биха могли наистина да се свържат с тюркския глагол *bas-*, то положението с имената *Бесар, Васар*[6] и *Басарина* е по-различно. Вярно, Мариан Войтович посоч-

---

[4] Поименен списък на мъжете, глави на джизие ханета в казата Петрич и подчинените ѝ нахии Валандово и Сьоютлю. 1664–1665 г. В: ТИБИ 8. С., 2001, с. 342.

[5] Надписи на владетели и боляри. В: ХИБ 2. С., 1978, с. 300.

[6] Вариант на Басар, с типичната за българските имена през Средновековието замяна на началното Б- с В- и обратното.

ва древноруските (XIV–XV век) имена *Басарга* и *Басаровитин* (Войтович, 1986: 179), които нямат славянско звучене и славянска етимология. Но едва ли имат и тюркски произход, доколкото от хронологична гледна точка против него свидетелства откритият близо до Керч надпис от III или по-скоро IV век сл.Хр. с името „*Карп, син на Басар* (Βάσσαρος)“.[7] Изглежда същият антропоним е послужил за основа на абхазките родови имена *Басар*, *Басария* (Инал-Шипа, 2002: 263, 298).

5. ГАГИ, ГАГО (*Гаги Иван; Гаго Драйо*, село Михалци, Търновско, средата на XVI век)[8], ГАГУРА (*Гагура, син на Райо*, село Кюлефча, Шуменско, 1548 г.)[9]. Според Йордан Заимов името *Гаго* (респективно Гаги) идва от *Гано*, *Гало*, *Гато* с удвояване на „-го“ или по образец на *Благо*, *Драго*. Името е фиксирано от него преди XV век (Заимов, 1994: 60). Що се отнася до *Гагура*, то е образувано по модел *Гаго* + *-ура*, рядък суфикс, който се среща например в име като *Баджура*, *Бацура, Касура*. Въпреки предложеното от Заимов обяснение, по-вероятно е обаче Гаго да е също от източен произход.

Във „Видение на пророк Исайя“ (XII век) се споменава за български цар на име *Гаган*. Този владетел се счита от някои изследователи за тъждествен с печенежкия вожд Кеген, а според други е вариант на титлата *каган, хакан*, защото се свързва с името Оделян (Петър Делян). Йордан Заимов обяснява *Гаган* като образувано от *Гаго* + *-ан* (Заимов, 1994: 60), което е приемливо, но с нищо не променя нещата. Идентичен антропоним е засвидетелстван обаче при сарматите още през втората половина на II или началото на III век сл.Хр. в надпис от Анапа (Таманския п-в) – *Гаган* (Γάγανος).[10] Подобие на Гаго, Гаган се среща често сред арменската аристокрация между VI и XI век – *Гагик*, но за първи път такова име е регистрирано в плочиците от библиотеката на асирийски цар Ашурбанипал (669–627 пр.Хр.) като име на един ирански княз в Мидия – *Гаг* (Юсти, 1895: 107-108). Не по-малко масово от арменците подобно име се среща и сред абхазите – *Гагь*, *Гагал*, *Гагə*, *Гагəм*. Според И. Инал-Шипа абхазкото *Гаги* е племенно или родово име (Инал-Шипа, 2002: 96, 267),

---

[7] Корпус боспорских надписей. Надпис № 737, с. 425.

[8] Откъс от подробен регистър на мюлкове и вакъфи в Северна България от средата на XVI век. В: ТИБИ 3. С., 1972, с. 432.

[9] Откъс от регистър на войнуци от Ямболско, Бургаско, Айтоско, Сливенско, Котленско, Шуменско, Провадийско, Силистренско, Русенско, Свищовско, Никополско, Търновско, Плевенско, Ловешко, Врачанско и Оряховско.В: ТИБИ 5. С., 1974, с. 133.

[10] Корпус боспорских надписей. Надпис № 1134, с. 666.

но изглежда то е продукт на разпространението на древноиранската антропонимия от юг на север през Армения или от север на юг от сарматите към Прикавказието.

6. ИШКОР (*Гин, син на Ишкор*, село Древеник, Битолско, 1468 г.).[11] Името е единично засвидетелствано и има напълно странно за съвременния българин звучене. Почти пълен негов паралел обаче съществува от другата страна на Черно море в абхазкото лично мъжко име *Хушкур* (Цулая, 1971: 70).

7. КАСУЛ (*Михо Касул*, село Сармусаклу, с друго име Аксибиоглав, Серско, 1494–1503 г.) (Цветкова, 1965: 288), КАСУРА (*Духо, син на Касура*, село Карлуково, североизточно от Серес, XV век)[12]. Според Йордан Заимов името *Касо* е получено чрез съкращаване от Калкас, Вълкас (Заимов, 1994: 118). Имената *Касул* и *Касура* липсват в именника му. Всички те обаче могат да се съпоставят с откритите в античния северночерноморски град Олвия имена *Касаг* (Κασαγος) и *Каскен* (Κασκηνος), както и със сходното *Касин* (Κασίνας), син на Фарнак, стратега на Олбия и с *Касай* (Κασαϊς), син на Парнос, стратег на Олбия. Надписите са датирани към I и не по-късно от първата половина на II век сл.Хр. (Юсти, 1895: 158). Според чешкия иранист Згустла двете имена са ирански,[13] обаче от тях, особено от Касаг и Каскен, прозира отчетливо етнонимът на *касогите* (днес адъгците) – *кашак*. Кавказкият произход на Касо, Касул, Касура се потвърждава и от абхазките мъжки имена *Кас*, *Касеи* (Инал-Шипа, 2002: 103, 106).

8. МИТО. Днес то е умалително от Димитър и при вида на това име първата мисъл е какво прави то в групата с българо-абхазки антропонимични паралели. Българин с такова име – *Никола Мито*, споменат в документ на манастира Есфигмену, съставен в 1294 г., бил протосеваст на българите и управител на Мосинопол (Гюмюрджина) (Божилов, 1995: 332). От византийския автор Никита Хониат се знае, че братът на Иванко се е казвал *Мито*[14]. Още по рано – през 1103 г. – е записан парик със

---

[11] Битолска нахија. Опширен пописен дефтер број 993 и 998 од 1468 година. В: ТДИМН 2. Скопје, 1973, с. 179.

[12] Вилает Серес. В: ТДИМН 4. Скопје, 1978, с. 182.

[13] Надписи Ольвии. Надпис № 79, с. 70–71.

[14] Nicetae Choniatae. Historia. В: ГИБИ 11. С., 1983, с. 65.

същото име, принадлежащ на манастира Ивирон в Радоливо (Божилов, 1995: 332). Съществуването на името Мито още в началото на XII век прави крайно съмнителна вероятността още тогава Мито да е било умалително от Димитър. За сметка на това в един надпис, открит в Източен Крим (Керч) и датиран към IV век пр.Хр., се среща името *Митос* (*Конион, син на Митос*)[15]. Като мъжко име *Митуа* се среща и при абхазите, както и при цебелдинците (във варианта *Мит*)(Инал-Шипа, 2002: 87, 109). Още по-интересно е абхазкото мъжко име *Митака* (!)(Инал-Шипа, 2002: 109). Тези антропоними стигат далече назад във времето – *Mitatti*, цар на областта Зикирту в Мидия, отразен в надпис от 714 г. пр. Хр. на асирийския цар Саргон II (Юсти, 1895: 207), което показва, че при абхазите подобните нему форми са проникнали или от юг от мидийците, или (по-вероятно) от скитите от север. Мит, Митака, Митатти вероятно са варианти на името на старото иранско божество *Mithra*, доколкото подобни негови форми, вярно единични, са засвитеделствани в изворите: *Mitnak* – един от князете на Фарс, убит от персийския шаханшах Ардашир I (224–241), *Mitnayibār* – син на някой си Махмад от Испахан, IX век; *Mīlād* – баща на партянина Вахрам Чубин (втората половина на VI век) (според ал-Масуди) (Юсти ,1895: 208, 213, 214). Последната форма е резултат от типичната за източноиранските езици и диалекти замяна на интервокалното -t- с -l-.

9. ПАЧО, ПАЦО. Ситуацията с това име е аналогична на тази с *Мито*. Днес *Пачо* или *Пацо* се използва като умалително за Пламен. През XV–XVII век, а и в предходните столетия обаче името Пламен изобщо не е съществувало. За сметка на това обаче в началото на XIV век византийският поет Мануил Фил отбелязва селището *Пачово* (Πατζόβου) във връзка със събития от времето на въстанието на Ивайло (1277–1280). През 1347–1348 г. в Призренско пък е записан някой си *Пацурикия*. Следователно името Пачо/Пацо през XIII–XIV век е било отделно име, без каквато и да е връзка с късно възникналото име Пламен. За сметка на това същото име се среща при цебелдинците – *Пач*, *Пача*. Имената *Пач*, *Пача*, *Пачыга* съществуват и при абхазите (Цулая, 1971: 70; Инал-Шипа, 2002: 88, 111, 112).

И така, примерите с *Пачо* и *Мито* показват, че някои съвременни съкратени или умалителни антропонимични форми преди 700–900 години са били самостоятелни имена, не са имали нищо общо със сегашните

---

[15] Корпус боспорских надписей. Надпис № 197, с. 170.

и затова е крайно рисковано безогледно да се правят етимологии въз основа на съвременните ни представи за тях.

10. РАПСИК (*Данче, син на Рапсик*, село Сопотница, северозападно от Качаник, 1467–1468 г.)[16] е име, не само единично засвидетелствано, но и крайно нетипично за българската антропонимия. Подобно име обаче е засвидетелствано в ранносредновековна Армения. Историкът от V век Йелише, изброявайки арменските аристократи, които през 451 г. са изпратени като заложници при персите, посочва и един представител на благородническата фамилия *Рапсонеан*.[17] Същата фамилия е спомената като *Рапсеан* в арменската *Военна грамота* (Зоранамак),[18] съставена около 330 г.[19] В същия вариант тя се среща и в една друга грамота, компилация от различни документи, съставена от арменеца Месроп Вайодзореци през 967 г.[20]

Рапсеан (*Рапсонеан*) обаче не е арменско име, защото в староарменския език няма собствено арменска дума или име, които да започват с „р“. За сметка на това подобни имена се срещат сред абхазите на север от Армения – *Рап*, *Рапстан*, *Рапшы*, *Рапыс* (Инал-Шипа, 2002: 112), от където изглежда името е стигнало и до арменците било по пътя на заимстване, било поради собствено кавказкия произход на фамилията Рапсонеан (Рапсеан).

11. ЦАН (*Цан, син на Димо*, село Баниче, вероятно Плевенско, 1548 г.).[21] Името ЦАНО, ЦАНКО се извеждат поначало от Стамен, Стоян или друго подобно име (Илчев, 1969: 525). Според друго обяснение *Цано* идва от *Стано* с премятане на началното *Ст-* (Заимов, 1994: 237), но и двете обяснения не взимат под внимание първичната форма *Цан*. Петър Добрев обаче посочи преди четвърт век записания от акад. Ал. Глонти антропоним *Цанко*, открит в Северното Прикавказие (Добрев, 1991: 147), който обезсърчава връзката със Стоян, Стамен и Стано. Подобно

---

[16] Вакафи во Скопскиот санџак. В: ТДИМН 6. Кн. 2. Скопје, 1988, с. 487.

[17] Եղիշէ. Ե.

[18] Староарменският текст на грамотата е публикуван в: Адонц, с. 251.

[19] Повече за тази грамота и датирането ѝ в: Голийски, 2006, с. 120-129.

[20] Նիրսէս Պարթեւ, 1853, էջ 34.

[21] Откъс от регистър на войнуци от Ямболско, Бургаско, Айтоско, Сливенско, Котленско, Шуменско, Провадийско, Силистренско, Русенско, Свищовско, Никополско, Търновско, Плевенско, Ловешко, Врачанско и Оряховско. В: ТИБИ 5. С., 1974, с. 60.

име се среща и сред абхазите – *Цьан*, участващо в сложни мъжки имена като *Цьанбакь*, *Цьангьата*, *Цьангьери*, *Цьанкяяз*, *Цьанкеэп*, *Цьанкьери*, *Цьансыхэ*, *Цьантамыр*, *Цьантэат*, *Цьанынь* (Инал-Шипа, 2002: 124).

12. ЦОК, ЦОКО (*Мартин Цоко, Гьорги Цоко, Гин Цоко*, село Рьол, Шкодренско, 1416–1417 г.; *Джорджо Цоко*, село Гриже, Шкодренско, 1416–1417 г.[22]; *Цоко, син на Микул*, Перник, третата четвърт на XV век[23]; *Калоян, син на Цоко*, махала Поп Койо Иван, Велико Търново, краят на XV век[24]; *Цоко*, Велико Търново, 1541–1545 г. (Мутафова, 2002: 309); *Цоко, зет на Стайко*, село Бабин кал, Нишко, 1576 г.[25] и др.). Името е засвидетелствано още през епохата на Първото българско царство – *Цок*, ичиргу боил при кан Крум (803–814). Записано е на гръцки като Τζόκος и Τζυκος и като **Цокъ** на старобългарски (Бешевлиев, 1981: 25–26). То има абсолютно точен паралел отвъд Черно море – *Цох*, рядко име при абхазите според И.Д. Инал-Шипа (Инал-Шипа, 2002: 121), което всъщност подсказва за директна (пра)българска заемка при тях.

13. ШЕШТАР (*Яни Шештар*, Гоце Делчев, XV век).[26] Антропонимът, който е единичен, може евентуално като прякор да бъде съпоставен с диалектната дума *шиштàр* „пръстен съд за вода“ (Разложко) (Алексиев, 1931: 122), „глинена стомна“ (Златоградско), която Тодор Стойчев смята за турска, без обаче да посочи изходната турска форма (Стойчев, 1965: 306). По-вероятна е обаче връзката на *Шештар* с абхазкото мъжко име *Сустар* (Инал-Шипа, 2002: 114).

Събраният тук материал (а той не е целият, който може да се извлече от османските документи) логично води до въпроса кой е бил физическият посредник и/или причина за паралелите между българската и абхазката антропонимия. Самите абхази като фактор „са извън подозрение“, въпреки наличието на абхазки общности в Македония. Тези заселници

---

[22] Registri i kadastrës dhe i koncesioneve për Prethin e Shkodrës 1416–1417. In: Tiranë, 1977, pp. 72, 74, 63. В албанското издание са предадени като Gjergj Coku, Gjin Coku, Zorzi Coku, Martin Coku. Поалбанчванията на имена в издаваните в Тирана документи са редовно явление и причините за това са прозрачни, но не са предмет на коментар тук.

[23] Хасове и тимари в Софийско и Самоковско. В: ТИБИ 2. С., 1966, с. 61-63.

[24] Хасове в град Търново. В: ТИБИ 2. С., 1966, с. 347.

[25] Подробен регистър на джелепкешани в българските земи от 1576 година. В: ТИБИ 3. С., 1972, с. 161.

[26] Неврокопски вилает. В: ТДИМН 4. Скопје, 1978, с. 127.

обаче се появяват на Балканите чак през втората половина на XIX век в резултат на миграция от Руската империя (Инал-Шипа, 1965: 48) поради нетърпимите условия, в които били поставени там гордите кавказци. Куманите или печенегите също „са извън подозрение“, защото географски печенегите не са имали контакт с абхазите, а онези кумани, които са живеели непосредствено северно от Кавказ, при нашествието на монголите през XIII век търсят спасение в планината, а не към Подунавието. За сметка на това на последния критерий отговарят древните българи (прабългарите), доведени от Аспарух на Дунава от районите северно от Кавказ и Приазовието. За наличието на български земи и селища в северното подножие на Кавказ и дори в самата планина, свидетелстват редица арменски автори от Ранното средновековие. Например около 482 г. бащата на арменската историография Мовсес Хоренаци съобщава, че „*в неговите* [на цар Аршак] *дни имало голямо безредие във веригата на великата планина Каукас, в страната на булгхарите и много от тях, като се отделили, дошли в страната наша и заживели за дълги времена под Кол, на плодородно и изобилно на хляб място*.“[27] Събитията и преселението на част от кавказките българи в Армения се отнасят към 186/187 г. сл.Хр.[28] Аналогично, макар и малко различно съобщение, прави в началото на X век арменският католикос (патриарх) Йовханнес Драсханакертци, съгласно когото „*в неговите дни* [на цар Аршак] *някои от евреите, като напуснали обиталищата си в* [страната на] *булкарите, населяващи клисурите на Ковкас, дошли и се заселили в подножията на Кол*.“[29]

Още по-конкретен е около 685 г. големият арменски географ, математик и астроном Ананиа Ширакаци, който в разширената редакция на своя базиран на Птолемей географски труд „Ашхарацуйц“ („Светопоказател“), съобщава следното:

> *От Каукас извират 2 реки – Валданис*[30] *– чак до планината Кракс,*[31] *като започва в Каукас и се проточва в северозападна посока, докато не се влее в Меовтис* [и] *в морето Понтос.* [Втората] *река се нарича Псеукрос, която отделя Поспорон от същинската граница, при която е градчето Никопс. На север от него са народите на турките и булгхарите, наречени*

---

[27] Խորենացի. Գիրզ Բ, Թ.

[28] Подробности за това датиране в: Голийски, 2006, с. 55-86.

[29] Դրասխանակերդցի, 1996, էջ 30.

[30] Река Кубан. Птолемей записва името като Οὐαρδάνης.

[31] Тоест Сотах, Гарванова планина.

по имената на реките: Купи-булгхар, Дучи-булкар, Олхонтор-блкар, пришълци, Чдар-болкар. Сега са чужди на Птломеос тези имена. От планината Дзиакан избягал синът на Худбадр.[32] *И между булгхарите и морето Понтос живеят народите гарши, кути и алани чак до* [града] *Писинун в крайбрежната страна на авазите, където са апшилите и апхазите, чак до техния крайбрежен град Севаступолик и отвъд него, чак до реката, която се нарича Дракон, тоест Змей, която извира от алуаните и тече между апхазите и страната Йегр.*[33]

Севаступолик, погрешен запис на Севастополис под влияние на староарменския родителен падеж, е древната Диоскуриада в Колхида, днес Сухуми, столицата на Абхазия. *Никопс* или *Никопсия* е ранносредновековен град (V–VII век) на територията на древната Зихия, лежаща западно от Абхазия по крайбрежието на Черно море. Съгласно Ширакаци поселищата на българите били на север от Никопс, тоест те се намирали в непосредствено съседство със зихите и абхазите. Иначе казано, арменските сведения за българските обиталища северно от Кавказ в един глас указват тяхното пряко съседство с абхазите и изобщо с картвело-абхазкия етнически масив. Затова не е учудващо, че в късносредновековната българска антропонимия се срещат имена, които не могат да се обяснят нито чрез славянски, нито чрез тюркски, нито чрез ирански аналогии. Учудващото е друго – защо след четвърт век разпнатост между тюркското „осанна“ и иранското „разпни го“ на изследванията за произхода и етно-езиковата природа на древните българи третият потенциален етнокултурен и езиков компонент, залегнал в тяхното етническо конструиране, кавказкият, остава извън научното полезрение. А неговите влияния между (поне) средата на II и втората половина на VII век са имали 600 години време да се инфилтрират, наслоят и проявят.

БИБЛИОГРАФИЯ

Адонц, Н. (1971). *Армения в эпоху Юстиниана.* [фототипно издание на Адонцъ, Николай. Арменія в эпоху Юстиніана. СПб., 1908]. Ереван.

Алексиев, Н. (1931). *Разложкият говор. Македонски преглед*. (Кн. 3), 122.

Бешевлиев, В. (1981). *Първобългарите. Бит и култура*. София.

---

[32] Худбадр = Кубрат, а „синът на Худбадр“ е Аспарух.

[33] Աշխարացոյց, 1881, Ասիա, ԺԸ.

Божилов, И. (1995). *Българите във Византийската империя*. София.

Веселовский, Ст. (1974). *Ономастикон древнерусские имена, прозвища и фамилии*. Москва.

Голийски, П. (2006). *Българите в Кавказ и Армения (II–X век)*. София.

Добрев, П. (1991). *Прабългарите. Произход, език, култура*. София.

Заимов, Й. (1994). *Български именник*. София.

Илчев, С. (1969). *Речник на личните и фамилни имена у българите*. София.

Инал-Шипа, И.Д. (1965). *Абхазы (историко-этнографические очерки*. Алашара.

Инал-Шипа, И.Д. (2002). *Антропонимия абхазов*. Майкоп.

Мутафова, К. (2002). *Старопрестолният Търнов в османотурската книжнина*. Велико Търново.

Стойчев, Т. (1965). *Родопски речник. Българска диалектология*. (Кн. II), 306

Стоянов, В. (2000). *Историята на изучаването на Codex Cumanicus. Кумано-печенежки антропоними в България през XV век*. София.

Цулая, Г.В. (1971). Об абхазкой антропонимии. В: *Этнография имен*. Москва, 70.

Justi, F. (1895) *Iranisches Namenbuch: Gedruckt mit Unterstutzung der Koniglichen akademie der Wissenschaften*. Marburg.

Wójtowicz, M. (1986). *Древнерусская антропонимия XIV–XV вв. Северо-Восточная Русь*. Poznań.

Извори

Османо-турски:

Битолска нахија. Опширен пописен дефтер број 993 и 998 од 1468 година. В: ТДИМН 2. Скопје, 1973.

Вакафи во Скопскиот санџак. В: ТДИМН 6. Кн. 2. Скопје, 1988.

Вилает Серес. В: ТДИМН 4. Скопје, 1978.

Неврокопски вилает. В: ТДИМН 4. Скопје, 1978.

Поименен списък на имената на данъкоплатците на данъка джизие, съставен за финансовата 1691 година. В: Ангелов, Атанас; Драгиев, Драгия. Девня (Арнауд-и Девне) в регистър от джизие от 1691 година. В интернет на адрес: http://devnia.bg/uploads/pages/history/devnya_v_registyr_za_dzhizie_ot_1691_godina_040408.pdf

Откъс от подробен регистър на мюлкове и вакъфи в Северна България от средата на XVI век. В: ТИБИ 3. София, 1972.

Поименен списък на мъжете, глави на джизие ханета в казата Петрич и подчинените ѝ нахии Валандово и Сьоютлю. 1664–1665 г. В: ТИБИ 8. София, 2001.

Откъс от регистър на войнуци от Ямболско, Бургаско, Айтоско, Сливенско, Котленско, Шуменско, Провадийско, Силистренско, Русенско, Свищовско, Никополско, Търновско, Плевенско, Ловешко, Врачанско и Оряховско. В: ТИБИ 5. София, 1974.

Цветкова, Б. (1965). *Откъси от регистър за ленни владения в Западните Родопи и Серско*. В: Родопски сборник. (Т. 1). София.

Registri i kadastrës dhe i koncesioneve për Prethin e Shkodrës 1416–1417. Tiranë, 1977

Други:

Корпус боспорских надписей. (1965). Москва–Ленинград.

Надписи на владетели и боляри. В: ХИБ 2. София, 1978.

Надписи Ольвии (1917–1965) (1968). Ленинград.

Nicetae Choniatae. Historia. В: ГИБИ 11. София, 1983.

Աշխարացոյց 1881. Աշխարացոյց Մովսեսի Խորենացւոյ յաւելուածովք նախնեաց. Վենետիկ, 1881.

Եղիշէ 1994. Եղիշէ. Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին Դաւթի երիցու Մամիկոնի հայցեալ. Երեւան, 1994.

Դրասխանակերդցի 1996. Յովհաննու Կաթողիկոսի Դրասխանակերդցւոյ Պատմութիւն Հայոց. Երեւան, 1996.

Խորենացի 1981. Մովսիսի Խորենացւոյ Պատմութիւն Հայոց. Երեւան, 1981.

Նիրսէս Պարթեւ, 1853. Պատմութիւն սրբոյն Նիրսիսի Պարթեւի Հայոց հայրապետի. Վենետիկ, 1853

Съкращения

ГИБИ	Гръцки извори за българската история
ТДИМН	Турски документи за историјата на македонскиот народ
ТИБИ	Турски извори за българската история
ХИБ	Христоматия по история на България